

XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA AFYON'DA FİYATLAR

(1806-1830)

Mehmet GÜNEŞ*

Tarih ilmi, bir bütün olarak düşünüldüğünde sadece bir takım siyasi gelişmeler, askeri zaferlerden ibaret olmayıp, insanın bütün faaliyetlerini kapsayan, bu faaliyetlerin menşeyini, gidişatını ve neticelerini de izah eden bir ilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylesine geniş bir sahaya nüfuz etmiş olması tarih ilmini, belirli alanlarda ihtisaslaşmaya sevk etmiştir. Bu cümleden olarak da iktisat tarihi araştırmaları günümüzde yoğunluk kazanmaya ve kaynakların müsaade ettiği ölçülerde yeni yeni araştırmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

İktisat tarihi araştırmalarında fiyatlar, hiç şüphesiz -bir devletin iktisadî hayatının tezahürü olması münasebetiyle- son derecede ehemmiyet arz etmektedirler. Çünkü paranın durumu, ticaret hacmi, üretim miktarı gibi pek çok unsur fiyatlara, müsbet ya da menfi şekilde, doğrudan yansımaktadır.

Fiyatlar gibi değişken unsurlar sözkonusu olduğunda karşımıza bazı problemler çıkmaktadır. Bunların belli başlıları, kaynakların yetersizliği ve Osmanlı ölçü sisteminde tam manasıyla bir birliktelik olmamayıdır. Ayrıca fiyatların tesbit edilmesinde en uygun kaynağa (ya da kaynaklara) müracaat edilmesi de son derecede mühim bir meseledir. Bu çerçevede, biz de -mevcut kaynaklar içerisinde fiyatlarla ilgili olarak bilgi sağlanabilecek belki de en güvenilir kaynak kabul edilebilecek- şer'iyye sicillerini esas alarak XIX. Yüzyılın ilk yarısında Afyon'daki fiyat hareketlerini incelemeye çalıştık. Bu safhada, fiyatlara geçmeden önce ilgi ve önemine binaen dönemin para durumuna göz atmak faydalı olacaktır.

Osmanlı Devleti'nde uzun süre para birimi olarak "akça" kullanılmıştır. Zamanla bunun değeri düşmüş ve yerini "para" ile "kuruş"a bırakmıştır. XIX. Yüzyılda Osmanlı para birimi kuruş

* Arş.Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

olmuştur. Diğer para ve altınlar kuruşa göre ayarlanmakta, her türlü ödeme kuruş, para ve akça düzeni içinde yapılmaktaydı¹.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimata kadar, altın ve gümüş gibi değerli madenlerden yapılma saf veya az karışık bir para kullanılmıştır. Paranın değeri, içindeki altın veya gümüşün değerine göre değişmekteydi. Avrupa'da basılan Macar altını, İspanyol riyali gibi altın paralar ve Macar, Fransız, İspanyol gümüş sikkeleri de Osmanlı akçası ile birlikte tedavül edilmekteydi².

Paraların gerçek ve farz edilmiş değerlerini tespit etmek devlet elinde ve denetiminde idi. Fiyatlardaki dalgalanmalar, doğu ve orta doğuya kıymetli madenlerin kaçırılması ve kalpazanlık gibi çeşitli iç ve dış etkenler Osmanlı Devleti'nde paranın değer kaybetmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden devlet tarafından "sikke tashihi" denilen ayarlamalar yapılmaktaydı. İncelediğimiz belgelerde bu ayarlamalara çokça rastlamaktayız. Mesela: 1239 (1823-1824)'larda resmî değeri 40 para olan 51 ayarında, "dane guruş" olarak tesmiye edilen gümüş sikkenin, doğu ve orta doğuya kıymetli madenlerin kaçırılması, kalpazanlık olaylarının artması gibi sebeplerle karaborsadaki fiyatı 60 paraya yükselmiştir. İstanbul'dan yöneticilere defalarca fermanlar gönderilmesine rağmen bu durum önlenememiştir. Evasıt-ı Rebiülevvel 1239 (1823 Kasım ortaları) tarihinde yayınlanan bir fermanla bu sikkenin ayarı 51'den 61'e çıkarılmış, böylece eski "dane guruş" ile yeni "dane guruş" birbirinden ayırılmıştır. Yine aynı fermanla 2 dirhem (6.144 gr.) ağırlığında 60 paraya tedavül edilecek olan ve "altmışlık" adı verilen bir sikke daha tedavüle çıkarılmıştır³.

Osmanlı Devleti'nde, sık sık altın cinsleri ve belirli akça fiyatlarına riayet etmeyen ve hileye başvurmak suretiyle ellerindeki paralara istedikleri gibi zam yapıp, bunları fazla fiyatla ortaya süren kimselerin eksik olmadığını görüyoruz. Bu vaziyet halka ve Darbhane-i Âmire'ye büyük zararlar vermekteydi. Böyle hareketlerin

¹ Rifat Özdemir, *XIX Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, K. Ve T. Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, s.246.

² - Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, TTK. Ankara 1991, s.107.

³ Afyon Şer'iyeye Sicilleri (A.Ş.S.), Defter No.: 67, vr.: 3/b, belge (b.): 12.

önlenmesi için sık sık fetva-yı şerif ve hatt-ı hümayunlar çıkarıldığını görmekteyiz.

15 Safer 1243 (7 Eylül 1827)'de Anadolu'nun çeşitli kollarına gönderilen "Altun ilamı"nda bir müddettenberi bazı tamahkar kimselerin altın cinsleri ve paraları belirlenen fiyattan fazlaya tedavül etmek suretiyle "madrabazlığa" tamah ettikleri gibi, kendi menfaatları için "muamelat-ı nasın ihlal u fesadına her cihet bais ve badi oldukları"ndan bahsedilerek bu fesadın ortadan kaldırılması ve halkın girdiği zarardan korunması için "Adlî Altun" 12 kuruş, yarısı 6 kuruş, çeyreği 3 kuruş, "Altmışlık" 60 para, "Zolota" 30 para olarak belirlenmiş ve "Ufak Para"dan başka altın ve diğer paraların kullanımı yasaklanmıştır. Ayrıca bazı yerlerde "Adlî Altun"un normal fiyatından fazla olarak 14 kuruşa tedavül edildiği tesbit edilerek, bundan böyle belirlenen fiyattan fazlaya alınıp-verilmemesi "tenbihen" ve "te'kiden" ilam edilmiştir⁴.

Tedavülden kaldırılan ve yasaklanan bu paraları ellerinde bulunduranlar dirhem hesabı ile Darbhane-i Âmire'ye teslim edeceklerdi. Bunun için gerek İstanbul'da ve gerekse taşrada lüzumlu yerlere Darbhane-i Âmire tarafından mübayaacılar memur kılınmıştı⁵.

İncelediğimiz dönemde, yukarıda adı geçenler ile beraber değişik ayar ve değerde pek çok altın ve gümüş para basılmıştır. "Cedid Rumî", "Atîk Rumî", "Adlî Altun", "Cedid Adlî Altun" ve "Hayriyye Altunu" bu dönemde basılmış olan altın paralar idi. Belgelerde "Beyaz Akça" olarak tesmiye edilen gümüş sikkeler ise şunlardı: "Cihadiyye", "Altmışlık", "İkilik", "Dane Guruş".

II. Mahmud'dan önce piyasada bulunan ve bu dönemde de tedavülde olan paralar ise şunlardı: "İstanbul Altunu", "Fındık Altunu", "Macar Altunu", "Cezayir Altunu", "Tunus Altunu", "Yaldız Altunu", "Kramise Altunu". Ayrıca bunların yarım ve çeyrekleri de bulunmaktaydı. Gerek altın paraların ve gerekse gümüş paraların 1231 (1815-1816) -1249 (1833-1834) yılları arasındaki resmî değerleri şöyleydi:

⁴ A.Ş.S., D. No.: 67, vr.: 93/b, b.: 285.

⁵ A.Ş.S., D. No.: 67, vr.: 30/a, 31/b., b.: 117.

Tablo: 1 ⁶

Para Çeşitleri	1231 (1816)	1238 (1823)	1239 (1824)	1240 (1825)	1241 (1826)	1243 (1827-1828)	1248 (1232)	1249 (1833)
Adlı Altun			12	12	12	12		
Adlı A. Yarımılığı			6					
Fındık Altunu	10.5		11	12	16		28	
Fındık A. Çeyreği				3				
Mısır Altunu	13.16		7	7			24.5	28.5
Mısır A. Yarımılığı				3.5				
Mısır A. Çeyreği				2				
Cezayir Altunu			12		10			
Trablus Altunu			12					
Rumî Altun		25	25	28				
Rumî A. Yarımılığı			12.5					
Rumî A. Çeyreği			6.10					
Yaldız Altunu	14		15.10	15.25			36.15	45
Macar Altunu	11.37		15	15			36.15	45
Kramise Altunu			14.30					
İstanbul Altunu	8			10				33.5
İstanbul A. Çeyreği				2.5				
Zer-i Mahbub		8		8				
Mısır Mahbubu				7	10			
Cihadiyye			5					
İkilik			2					
Altmışlık			60 p*	60 p.		60 p.		
Zolota			30 p.	30 p.		30 p.		
Dane/Tek Guruş			40 p.					

⁶Bu tablo 63 ve 67 no'lu "Afyon Şer'iyye Sicilleri (A.Ş.S.)" inde yer alan şu belgelerdeki verilere dayanılarak hazırlanmıştır: A.Ş.S. (No: 63): Vr:11/a, belge (b.), 36. Vr. 33/a, b: 123. A.Ş.S.(No: 67): Vr. 12/b, b: 61. Vr.24/a, b.:101. Vr: 30/a, 31/b, b:117. Vr: 93/b, b:285. 1248 ve 1249 yıllarına ait rakamlar Musa Çadircı'nın *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, T.T.K., Ankara 1991, s.109'dan alınmıştır.

Bu dönemde altın fiyatları kuruşa oranla büyük artışlar gösterirken piyasada bulunan bozuk paranın çeşidi de gitgide artırılmıştı. Osmanlı Rus savaşı, yeni oluşturulan ordunun giderlerini karşılamada çekilen sıkıntı ve benzeri bir çok etkenlerle paraya ihtiyaç duyuldukça altın bulma güclüğü yüzünden gümüş sikke çıkarılmaya devam edilmiştir. II. Mahmud, evahir-i Cemaziyelahir 1244 (Ocak başları, 1829) tarihinde Anadolu'nun çeşitli kollarına gönderdiği "sikke emri"nde memleketin içinde bulunduğu vehametten kurtulabilmesi için beytülmal hazinesinin çoğaltılmasından ve böyle zamanlarda "teshil-i maslahat-ı cihadiyye ve def"-i zaruret-i âmme için" gümüş paranın çoğaltılması gerektiğinden bahsederek şeyhülislamın da fetvasıyla "cihadiyye" isminde gümüş paranın basılmasını emretmiştir. Bu paranın savaş bitene kadar tedavülde kalacağı, daha sonra tekrar "sikke-i haseneye tebdil olunacağı" belirtilmekteydi. Bu hatt-ı hümayun gereğince 5 kuruşluk ve 100 paralık ve 1 kuruşluk ve 20 paralık olarak gümüş sikkeler basılmış ve tedavülde olan "hayriyye" denilen sikkenin basılmasına da devam edilmiştir⁷.

Sikke çeşiti ve darbı arttıkça kalpazanlık da yaygınlaşmaya başlamakta idi. Bunu önlemek için devlet, çeşitli önlemler almaya çalışmış; taklidi kolay olan paraların şeklinin değiştirilerek yeniden darbedilmesi veya para fiyatlarının yeniden düzenlenmesi gibi yollara müracaat etmiştir. Nitekim, evahir-i Rebiülahir 1239 (1823 Aralık sonları) tarihinde Karahisar-ı Sahib kazalarının kadılarına, naiblerine, Karahisar-ı Sahib Sancağı mütesellimine, voyvoda, ayan ve diğer iş erlerine hitaben gönderilen bir fermanla, Darbhane-i Amire'de darb olunan Adlî Altunun taklidinin kolay olması hasebiyle Rumeli'nde ve adalarda ortaya çıkan kalpazanların "kalb altın" bastıklarından söz edilerek bu fesadın ortadan kaldırılabilmesi için vezn ve ayarı aynı fakat kolaylıkla taklid edilemeyecek resm ve surette olmak üzere yeni sikke basılması isteniyordu. Ayrıca herkesin elinde bulunan Adlî Altunların sahte olup olmadığına dikkat etmeleri, yeni altınların ve diğer sikkelerin belirlenen fiyattan fazlaya alınıp verilmemesi de tenbih ediliyordu

⁷ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 126/b, b.: 382.

FİYAT HAREKETLERİ

Piyasada oluşan fiyatlardan bazıları, resmî uygulamalardan bazıları ise serbest piyasadaki uygulamalardan kaynaklanmakta idi. Ferman ve emirlerde geçen sikke fiyatları ve umumiyetle yılda iki defa verilen “narh fiyatları” resmî fiyatlardandı.

Temel ihtiyaç maddelerinin uygun fiyatlarla sağlanması Osmanlı devlet yönetiminin başlıca amaçlarından birisini oluşturmaktaydı. Bilhassa İstanbul için hayatî ehemmiyet arzeden bu meselenin taşrada da zaman zaman büyük boyutlara ulaştığı görülmektedir. Bu amaçla ekonomik ve sosyal bir önlem olarak üretici ve aracı olanlarla tüketici arasındaki alım-satım ilişkisine doğrudan müdahale edilerek fiyatlar denetim altında tutulmuştur. Bu şekilde bir mal veya hizmet için ilgili resmî makamların tesbit ettiği fiyata “narh” denilmekteydi⁸.

Narh koyma işinde umumiyetle kadılar vazifelendirilmekteydi. Fakat kadılar, bunda tek yetkili olmayıp muhtesib, esnaf şeyhi ve kethüdaları, ayan, eşraf ve vücuh-ı ahali denilen kimselerden oluşan “narh komisyonu”nun kabul ettiği fiyatı tescil etmekteydiler.

İstanbul halkının ve ordunun zahire, et ve nakliyye gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla devletin, hububat ve canlı hayvan satın almak için belirlediği “mübayaa fiyatları” da narh fiyatları gibi resmî fiyatlardandı.

Bir başka fiyat çeşiti ise malın cinsine göre çeşitlilik arzeden tereke fiyatlarıydı. Terekede resmî fiyata tabi bir mal varsa narh fiyatından, bunların haricindeki mallar da günün piyasa değeri üzerinden değerlendirilirdi⁹.

Karşılıklı yapılan alışverişlerden doğan fiyatları ve zaman zaman “suk-ı sultanî” denilen mezar meydanlarında açık artırma

⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 164 Tarihli Narh Defteri*, Enderun Yay., İstanbul 1983, s.: 3.

⁹ Mustafa Öztürk, “XVIII. Yüzyılın Sonlarında Orta Anadolu’da Fiyatlar”, *X. Türk Tarih Kongresi*, C.: IV, Ankara 1993, s.: 1822.

usulü ile yapılan satışlar neticesinde belirlenen fiyatları da ayrı bir fiyat çeşiti olarak telakki edebiliriz¹⁰.

Şimdi bu fiyat çeşitlerinden faydalanarak incelediğimiz dönemde Afyon'daki muhtelif fiyatlar hakkında bilgi verilecek olursa:

9 Ramazan 1221 (20 Kasım 1806) tarihinde "cümle marifeti ve marifet-i şer'le çarşıya verilen narh defteri"ne göre "nan-ı aziz" tesmiye edilen ekmeğin 120 dirhemi (384.84 gr.) 1 para, "mahalle etmekçileri" adı altında fiyat verilen ekmeğin 100 dirhemi (320.7 gr.) 1 para, koyun etinin 1 kıyyesi (1282 gr.) 12 para, inek etinin 1 kıyyesi 6 para, susam yağının 1 kıyyesi 44 para, haşhaş yağının 1 kıyyesi 36 para, don yağının 1 kıyyesi 50 para, 1 kıyye pirinç 28 para, tuzun 1 kıyyesi 2 para, leblebinin 1 kıyyesi 8 para, soğanın 1 kıyyesi ise 2 para idi¹¹.

1 Cemaziyelevvel 1235 (15 Şubat 1820) de verilen narha göre ise, "nan-ı aziz" in 80 dirhemi 2 para, mahalle ekmeğinin 100 dirhemi 2 para, koyun etinin kıyyesi 26 para, inek etinin kıyyesi 14 para, susam yağının kıyyesi 104 para, haşhaş yağının kıyyesi 84 para, don yağının kıyyesi 100 para, pirincin kıyyesi 34 para, leblebinin kıyyesi 16 para, soğanın kıyyesi ise 3 para olmuştu¹².

Yaklaşık on yıl sonra, 25 Şaban 1245 (19 Şubat 1830) te verilen narha göre ise "nan-ı aziz" in 70 dirhemi (224.49 gr.) 2 para, mahalle ekmeğinin 90 dirhemi (288.63 gr.) 2 para, 1 kıyye koyun eti 28 para, 1 kıyye inek eti, 14 para, 1 kıyye haşhaş yağı 44 para, 1 kıyye don yağı 100 para, 1 kıyye pirinç 56 para, 1 kıyye leblebi 28 paraya çıkmıştır¹³.

Yukarıda verilen bu örneklerle beraber diğer bazı yiyecek maddelerinin fiyatlarını da tablo halinde gösterecek olursak:¹⁴

¹⁰ Özdemir, a.g.e., s.: 254.

¹¹ A.Ş.S., D. N.: 61, vr.: 74/a, b.: 191.

¹² A.Ş.S., D. N.: 64, vr.: 69/b, b.: 184.

¹³ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 147/a, b.: 444.

¹⁴ Bu tablolarda verilen "d" dirhem (3.207 gr.), "kıy" kıyye (1282 gr.) ı ifade etmektedir.

Tablo: 2/a

Cinsi	20 Kas. 1806	3 Aralık 1815	20 Mart 1816	14 Tem. 1817	13 Ağus. 1817	1 Kas. 1817	Haz. 1819	14 Şub. 1820
Nan-ı aziz	120 d.* 1	1 kıy.** 8	520 d. 8	1 kıy. 9	1 kıy. 8-9	1 kıy. 8	1 kıy. 6,5	1 kıy. 10
Mahalle Ekmeği	100 d. 1			1 kıy. 8	440 d. 8	420 d. 8	84 d. 1	100 d. 2
Francala	110 d.1	1 kıy. 10	1 kıy. 10	1 kıy. 10	1 kıy. 8-10	1 kıy. 8,5		
Çörek	60 d. 1	1 kıy. 16						
Koyun Eti	12	22	22	24	24	23-24	22	26
İnek Eti	6	12	12	13	13	12-13	10	14
Sığır Eti	11			24		23-24		
Bastırma		64		68	64	68	68	64
Kebab Yağı	50							
Susam Yağı	44	68	64	90	90	90	100	104
Haşhaş Yağı	36	52		70	68-70	70-76	80	84
Don Yağı	50	80		100	80- 100	88-100	100	100
Sade Yağ	64	80		110	110	104-110	100	110
Pirinç	28	32		48	40-48	44-48	34	34
Bal							64	64
Kebab					32			
Aydın Balı	36							
Şehir Balı	48							
Asel-i Sahil		32		48	48	48-56		
Asel-i Musaffa		64		72	60	60-64		
Pekmez		12		24	12-16	20-24	22	30

Tahan	28-32	52		64	48	64-80		72
Tahan Helvası	32	52		64	48	64-72		72
Kadayıf		20	16					26
Ağda	10							
Bulama	12							
Tuz	2	4		4	3-4	3-4		
Peynir								48
Çiğ Peynir		40		48	40-48	40-48		
Leblebi	8							16
A'lâ Leblebi		20		16	12	16-20	16	
Çerez		10		12	12	12-16		
Soğan	2	3		4	3-4	3-4	4	3
Sarımsak	8	16		10	10	8-12		
A'lâ İncir		24		24	24	24-32	28	
Kuru Siyah Üzüm	10							
Siyah Üzüm		8		16	12-16	16	22	26
Kızıl Üzüm		24		40	24	40	34	
Evsat Erik		24		24	24	18-24		
A'lâ Erik		32		32	32	24-32		
A'lâ Zerdali				32	24	24-32	24	
Bamya		5,5 krş		5.5krş	5,5 krş	220	180	160
Kahî	30 d. 1	32 d. 2						

Tablo: 2/b

Cinsi	16		18	17					
	Tem.	Aral.	May.	May.	1823		Şubat	Tem.	
	1820	1820	1821	1822		1824	1825	1825	1829
Nan-1 aziz	1 kıy. 11	75- 85 d. 2	70- 110d .2	115- 130d .2	95 d. 2	114d .2	100d .2	70 d. 2	70 d. 2
Mahalle Ekmeği	1 kıy. 9	80- 100d. 2	80- 130d. 2	160d .2	115d. 2	134d .2	117d .2	56 d. 2	90 d. 2
Börek							60 d. 2	25 d. 2	
Koyun Eti	24	22	24	24	20	22	24	22	28
İnek Eti	12	10	12	12	10	12	12	12	14
Bastırma	64	64					60		72
Susam Yağı	104	104	104	56	66	66	68	66	
Haşhaş Yağı	72	74	78	40	44	48	40	38	44
Don Yağı	90	90	100	70	64	72	72	120	100
Sade Yağ	100	110	100	80	80	92	96	80	
Pirinç	36	22	32	30	30	30	30	38	56
Bal	64	72			44	44	48	48	76
Süzme Bal	64	80		44	52	52		52	
Kebab	24		40	40					
Asel-i Musaffa			80						
Pekmez	32	30		20		24			32
Bursa Pekmezi			34		28	28	28	28	44
Çal Pekmezi			30				24	24	
Tahan	72	72	72	48	58	58	56	56	
Helva				44	56	56	56	56	
Tahan Helvası	72	72	72						

Kadayıf	28	24	24	14		18	20	28	
Tuz							6	4	
Peynir	36	40		22	30		44	40	48
Leblebi	20	24	24	16	20	20	20	24	28
Soğan	5	5	2-4	2	4		4	6	
İncir	40	40	40		28	28	28	28	40
Siyah Üzüm	28	24	24	16	20	20	20	22	24
Kızıl Üzüm					28	28	24	28	40
Evsat Erik		32	32						
A'lâ Zerdali	36	32	32						
Bamya	160	180	180	160	140	140	140	140	
Kahî		44,5							
		d. 2							

Yukarıdaki tablolarda da görüleceği gibi, belgelerde narhlara geçen maddeler içerisinde ekmek vb. zaruri ihtiyaç maddeleri ilk sıralarda yer almakta, sonra et çeşitleri daha sonra hayvani ve nebati yağlar, akabinde de diğer ihtiyaç maddeleri sıralanmaktadır. Ağırlık birimi olarak dirhem ve kıyye, değer olarak da para kullanılmaktadır. Ekmek vb. zaruri ihtiyaç maddelerinde genellikle zam yapılmadığı, fiyatları sabit tutularak ağırlıklarında artma ve eksilmeler olduğu dikkati çekmektedir. Et fiyatlarında çok fazla artışlar olmadığını görmekteyiz. Bu durumu, incelediğimiz dönemde Afyon'un hayvancılıkta gelişmiş bir şehir olmasıyla -şu anda olduğu gibi izah edebiliriz.

Tablolara göre, 18 Mayıs 1821' de verilen fiyatlarla 17 Mayıs 1822' de verilen bazı fiyatlar mukayese edildiğinde bir yıl içerisinde çok büyük düşüşler olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin - başta Yunan isyanı olmak üzere - büyük gailelerle meşgul olduğu böyle bir dönemde fiyatlarda meydana gelen bu düşüş son derecede dikkate şayandır.

İncelediğimiz dönemde hububat fiyatları mirî mübayaaya ve serbet piyasa fiyatları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hububat için verilen mirî mübayaaya fiyatları ve piyasa fiyatları mukayese edildiğinde aralarında çok büyük farklar olduğu tesbit edilmektedir. Mesela, 14 Zilhicce 1242 (9 Mayıs 1827) tarihinde Afyon kazasından her bir İstanbul kilesi (25,7 kg.) 60 akça (0.5 kuruş) dan olmak üzere 1681 kile (43201,7 kg.) buğday mübayaası talep edilmiştir¹⁵. Halbuki tereke kayıtlarına göre, 1241'de buğdayın piyasa fiyatı 10 kuruş olarak tespit edilmiştir¹⁶.

Bununla beraber mübayaaya fiyatları arasında da önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Mesela 1242 kışında (1827) Karahisar-ı Sahib kazasından her bir İstanbul kilesi altmışar akçadan olmak üzere 1681 kile buğday alınması istenmiştir¹⁷. 1241 (1826)'de ise yine aynı miktar buğdayın her bir kilesi altışar kuruştan tahsil edilmiştir¹⁸.

Bu durumu, devletin mirî mübayaaya fiyatları yanında bir de rayiç fiyatla hububat tahsiline müracaat etmiş olması ile izah edebiliriz. Nitekim, 1245 (1829-30) senesine mahsuben "tertibi mutad olan kazalardan mirî zahiresinden başka biraz da rayiç zahire tertib-birle" her bir kilesi 8 kuruştan olmak üzere 30 bin kile rayiç hintası mübayaası talep edildiğini müşahade etmekteyiz¹⁹.

Bu açıklamalar muvacehesinde piyasa fiyatlarını esas alarak (tereke kayıtlarına istinaden) 1229 (1814)-1245 (1830) yılları arasında Afyon'da bazı hububat fiyatları şöyle tespit edilmiştir.

¹⁵ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 93/a, b.: 288.

¹⁶ A.Ş.S., D. N.: 67, b.: 203.

¹⁷ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 93/a, b.: 288.

¹⁸ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 95/b, b.: 292.

¹⁹ A.Ş.S., D. N.: 67, vr.: 132/a, b.: 402.

Tablo: 3 (kile / kuruş)

Yıllar	Buğday	Arpa	Burçak
1229 (1814)	16		
1231 (1816)	7	5	8
1232 (1817)	12	5	6
1233 (1818)	7		
1234 (1819)	7		
1235 (1820)	16	9	30,2
1238 (1823)	10		
1239 (1824)	7		
1240 (1825)	8	3,5	
1241 (1826)	6,5	3,5	10
1242 (1826-27)	6		
1243 (1827-28)	6		
1244 (1828-29)	7	2,5 (mea-nakliye)	
1245 (1829-30)	8	3,5	

Canlı hayvan fiyatlarında da hububat fiyatlarında olduğu gibi mîrî mübayaa fiyatları ve piyasa fiyatları sözkonusudur. Her iki fiyat arasındaki farklılıklar canlı hayvan fiyatlarında da kendini göstermektedir. Bu farkın daha bariz bir şekilde görülmesini temin maksadıyla aşağıdaki tabloda mîrî mübayaa fiyatları ve piyasa fiyatları birlikte verilmiştir. Bununla beraber canlı hayvan fiyatlarının hayvanın durumuna göre (yaş, güç vs.) değişebileceği de unutulmamalıdır.

Tablo: 4

Yıllar	Koyun	At	Merkeb
1231 (1816)	5 kuruş		
1232 (1817)			90 kuruş
1233 (1818)		156 kuruş	
1234 (1819)	5 kuruş*		
1235 (1820)	10 kuruş*	120 kuruş	
1236 (1821)		135 kuruş	
1239 (1824)	5 kuruş*		
1240 (1825)	60 para*	96 kuruş	
1241 (1826)	10 kuruş		105-160 kuruş
1242 (1826-27)	5 kuruş*		
1243 (1827-28)	5 kuruş*		
1244 (1828-29)	5-7 kuruş*		
1245 (1829-30)		200 kuruş	

* Bunlar mübaya fiyatlarıdır. Diğerleri ise tereke kayıtlarında geçen piyasa fiyatlarıdır.

Kayıtlardan tespit edebildiğimiz kadarıyla bazı eşya ve ihtiyaç maddeleri fiyatları (para olarak) da şu şekilde idi:

Tablo: 5/a

Cinsi	Birim	Adet	20 Kas 1806	15 Haz 1813	3 Aralık 1815	20 Mart 1816	14 Tem. 1817
Kil	1kiyye		4		5		4
Sabun	1kiyye				80		100
Girit sabunu	1kiyye		72				
Aydın sabunu	1kiyye		64				
Mum	1kiyye		40		76		100
Eğseri	1kiyye		44	60	60	56	56
Mıh	½ kiyye	100			50		50
Tavan mıhı		100	10	30	20	18	18

Pervaz mihı		100	6				
Simav mihı		100	20	32	32	30	30
At mihı		100	8,5 kuruş				
At nalı	1kiyye	5-6	44	60	60	60	60
Merkeb nalı			24	24	24		24
Öküz nalı				40	40	36	36
Katır nalı	1kiyye	6		60	60	60	60
Camız nalı						60	56

Tablo. 5/b

Cinsi	Birim	Adet	13 Ağ 1817	1 Kas 1817	Haz. 1819	14 Şub 1820	16 Tem 1820
Sabun	1kiyye		100	100	120	120	112
Mum	1kiyye		80-100	92-100	100	100	
Eğseri	1kiyye			64-72	64		64
Mih	½ kiyye	100		56-60	56		56
Tavan mihı		100		20-24	20		20
Simav mihı		100		32-38	32		32
At nalı	1kiyye	5		64-72	70		68
Merkeb nalı				24-28			
Öküz nalı				40-44	40		
Katır nalı	1kiyye	6		60-72	64		58
Camız nalı				60-68	60		60

Tablo: 5/c

Cinsi	Birim	Adet	Aralık 1820	18 May 1821	17 May 1822	Şubat 1825	23 Mart 1826
Sabun	1kiyye		150	120	60	60	
Mum	1kiyye				74	64	
Eğseri	1kiyye		64			70	70
Mih	½ 1kiyye	100	56				
Tavan mihı		100	20			24	24
Simav mihı		100	32			36	36
At mihı	½ 1kiyye	100				64	64
At nalı	1kiyye	5	68			70	70
Merkeb nalı						52	52
Öküz nalı						46	46
Katır nalı	1kiyye	6	58			100	100
Camız nalı			60			70	70